

Houtdijk te Geestdorp

rapport 3081

Houtdijk te Geestdorp, gemeente Woerden

Een Bureauonderzoek

K. van Kappel





Colofon

ADC Rapport 3081

Houtdijk te Geestdorp, gemeente Woerden
Een Bureauonderzoek

Auteurs: K. van Kappel

In opdracht van: Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 6 juni 2012

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
A.G. de Boer

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl



Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Doelstelling en vraagstelling	7
2.2 Methodiek	8
2.3 Resultaten	8
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	10
2.5 Conclusies	11
3 Aanbeveling	11
Literatuur	12
Geraadpleegd kaartmateriaal	12
Geraadpleegde websites	12
Lijst van afbeeldingen en tabellen	12





Samenvatting

In opdracht van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden heeft ADC ArcheoProjecten in mei 2012 ten behoeve van nog onbekende werkzaamheden een bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie Houtdijk te Geestdorp.

Het plangebied ligt op de stroomgordel van de Oude Rijn, die actief was vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen. De archeologische verwachting voor het Paleolithicum en Mesolithicum is daarom laag, want eventuele onderliggende afzettingen uit deze perioden zijn waarschijnlijk door de Oude Rijn geërodeerd. In het Neolithicum en de Bronstijd waren de oeverwallen nog weinig ontwikkeld, zodat ze ongeschikt waren voor bewoning. Het is daarom onwaarschijnlijk dat archeologische resten uit deze periode aanwezig zijn. Vanaf de IJzertijd zijn de oeverwallen van de Oude Rijn bewoonbaar geworden zodat wel bewoningsresten uit de IJzertijd tot de Nieuwe tijd worden verwacht. De eventueel aanwezige archeologische resten worden aan of vlak onder het maaiveld verwacht. Op de geomorfologische kaart en bodemkaart staat, dat de regio rond het plangebied plaatselijk is afgegraven. Op het AHN is te zien dat het plangebied ca. 60 cm hoger ligt dan de omgeving. Het is dus mogelijk dat de bodem van het plangebied nog intact is.

ADC ArcheoProjecten adviseert om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek, teneinde de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting aan te vullen en te toetsen.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een Plan van Aanpak (PvA) of Programma van Eisen (PvE).



Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992



1 Inleiding en administratieve gegevens

In het voorliggende rapport wordt een onderzoek beschreven waarvoor de volgende administratieve gegevens gelden:

Opdrachtgever:	Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Soort onderzoek:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	onbekend
Locatie:	Houtstraat
Plaats:	Geestdorp
Gemeente:	Woerden
Provincie:	Utrecht
Kadastrale gegevens:	onbekend
Kaartblad:	31O Utrecht
Oppervlakte plangebied	56 ha
Coördinaten:	122.460/457.400 122.670/ 457.470 122.780/457.230 122.740/ 457.010
Bevoegde overheid:	Gemeente Woerden
Deskundige namens de bevoegde overheid:	H. van den Ende
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	51911
Auteur:	K. van Kappel
Projectmedewerker(s):	K. van Kappel
Autorisatie:	A.G. de Boer
Periode van uitvoering:	Mei 2012
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-w7oj-ij

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied voor het grootste gedeelte in de zone met een hoge archeologische verwachting.¹ Om in deze zone een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
 - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?

¹ Archeologische beleidskaart gemeente Woerden, 2010.



- Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op afbeeldingen 1.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500 m rondom het plangebied. Hiermee kan het onderzoeksgebied te definiëren als het gebied waar vergelijkbare geo(morfo)logische en bodemkundige omstandigheden heersen als in het plangebied. In dit geval betreft het de Oude Rijn meandergordel.

In het plangebied zijn de volgende ingrepen gepland²:

Aard ingreep:	onbekend
Wijze fundering:	onbekend
Onderkeldering:	onbekend
Diepte bodemverstoring:	onbekend
Oppervlakte bodemverstoring:	onbekend
Verwachte wijziging grondwaterstand:	onbekend
Toekomstige ligging boven- en ondergrondse	onbekend

² Telefonisch contact met de heer Van Rheenen (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden) op 7 mei 2012.



infrastructuur:

Toekomstige ligging verharding: onbekend

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologische kaart van Nederland 1:50.000 ³	Noordelijke deel plangebied: Formatie van Echteld, oeverafzettingen en oever- op komafzettingen Overige deel plangebied: Formatie van Echteld op Formatie van Nieuwkoop met inschakelingen van Formatie van Echteld, oeverafzettingen en oever- op komafzettingen op hollandveen met inschakelingen van komklei
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁴	Rivieroeverwal (3K25), directe omgeving afgegraven
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁵	Noordelijke deel plangebied: vaaggronden, kalkloze poldervaaggrond, zware klei, grondwatertrap III (Rn44C) Overige deel plangebied: vaaggronden, kalkhoudende poldervaaggrond, zware zavel en lichte klei, grondwatertrap III/IV (Rn95A), directe omgeving afgegraven
Meandergordelkaart ⁶	Oude Rijn meandergordel uit +/- 3595 v. Chr. tot 1122 n. Chr.
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁷	0.2 m +NAP (afb. 2)

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 3 en 4):

AMK-terrein nr	Omschrijving	Datering ⁸	Opmerking
12324	Versterkt huis	LME/NT	Terrein met sporen van een versterkt huis. Een deel van de grachten is nog intact. Op dit moment staat er een boerderij. Waarschijnlijk werd het eind 14de eeuw gebouwd. Wanneer het gesloopt werd, is niet bekend. Het versterkte huis werd op de oeverwal aan de Oude Rijn gebouwd.

Onderzoeksmeldings-nummer	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
30311/40281	Bureau-/booronderzoek	geen	geen
26920	Bureau-/booronderzoek	Tijdens het veldonderzoek zijn twee vindplaatsen aan het licht gekomen. Het aangetroffen materiaal	IVO-P

³ Rijks Geologische Dienst 1982

⁴ Stichting voor Bodemkartering 1975

⁵ Stichting voor Bodemkartering 1970

⁶ Berendsen & Stouthamer 2001.

⁷ <http://www.ahn.nl/viewer>

⁸ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.



Onderzoeksmeldings-nummer	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
29407	Proefsleuvenonderzoek	dateert uit de Romeinse tijd en de Nieuwe Tijd (16 ^e tot 17 ^e eeuw). geen	geen

In ARCHISII zijn voor het onderzoeksgebied geen waarnemingen, vondstmeldingen en relevante gebouwde monumenten geregistreerd.

Op de landelijke en gemeentelijke verwachtings-/beleidskaarten staat de volgende archeologische verwachting voor het plangebied aangegeven:

Bron	Verwachting	Toelichting
IKAW	laag (noordelijke deel) hoog (overige deel)	komafzettingen oeverafzettingen van de Oude Rijn
Gemeentelijke beleidskaart	laag (noordelijke deel) hoog (overige deel)	Komafzettingen, archeologisch vooronderzoek > 10.000 m2 en bodemingreep > 100 cm -mv oeverafzettingen van de Oude Rijn, archeologisch vooronderzoek bij opp > 100 m2 en bodemingreep > 30 cm -mv

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Van Berckenrodekaart uit 1609		Onbekend, plangebied ligt op vouw kaartblad
Vingboon uit 1670 (afb. 5)		Onbebouwd, in het zuiden grenst aan het plangebied een versterkt huis
Atlas van Rijnland van 1746		idem
Kadastrale minuut 1811-1832		idem
Topografische kaart ⁹		idem
Bonnekaart 1880-1914 ¹⁰		idem
Topografische kaart ¹¹		idem

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel in gebruik als grasland.

De milieuhygiënische situatie is onbekend.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag “Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?” kan als volgt worden beantwoord:

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie in het bureauonderzoek is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Het plangebied ligt op de stroomgordel van de Oude Rijn, die actief was vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen. De archeologische verwachting voor het Paleolithicum en Mesolithicum is daarom laag, want eventuele onderliggende afzettingen uit deze perioden zijn waarschijnlijk door

⁹ De Loo, 1849.

¹⁰ Bureau Militaire Verkenningen 1875, 1880, 1892, 1898 en 1914

¹¹ Kadaster 1950, 1959, 1969, 1981, 1988 en 1992



de Oude Rijn geërodeerd. In het Neolithicum en de Bronstijd waren de oeverwallen nog weinig ontwikkeld, zodat ze ongeschikt waren voor bewoning. Het is daarom onwaarschijnlijk dat archeologische resten uit deze periode aanwezig zijn. Vanaf de IJzertijd zijn de oeverwallen van de Oude Rijn bewoonbaar geworden zodat wel bewoningsresten uit de IJzertijd tot de Nieuwe tijd worden verwacht. De eventueel aanwezige archeologische resten worden aan of vlak onder het maaiveld verwacht. Op de geomorfologische kaart en bodemkaart staat, dat de regio rond het plangebied plaatselijk is afgegraven. Op het AHN is te zien dat het plangebied ca. 60 cm hoger ligt dan de omgeving. Het is dus mogelijk dat de bodem van het plangebied nog intact is.

2.5 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*
Nee. Het plangebied is niet voldoende onderzocht.
- *Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?*
Een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

3 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek, teneinde de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting aan te vullen en te toetsen.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een Plan van Aanpak (PvA) of Programma van Eisen (PvE).

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.



Literatuur

- Alkemade, M., *etal*, 2010: *archeologische beleidskaart gemeente Woerden*, Amersfoort (Vestigia rapportnr. V670).
- Berendsen H.J.A., & E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*, Assen.
- Blijdenstijn, R. 2005: *Tastbare tijd. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*. Amsterdam.
- Bureau Militaire Verkenningen, verschillende jaargangen (1875, 1880, 1892, 1898 en 1914): *Harmelen, blad 444, 1:25.000*.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104, Delft.
- Rijks Geologische Dienst, 1982: *Toelichting op de Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 31 Oost Utrecht*. Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering, 1970: *Toelichting op de Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 31 Oost Utrecht*. Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering, 1970: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 31 Oost Utrecht*.
- Stichting voor Bodemkartering, 1975: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 31 Utrecht*.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 1 West-Nederland 1839-1859*, Groningen.

Geraadpleegd kaartmateriaal

Bureau Militaire Verkenningen, 1875, 1880, 1892, 1898 en 1914: *Harmelen, blad 444, 1:25.000*.

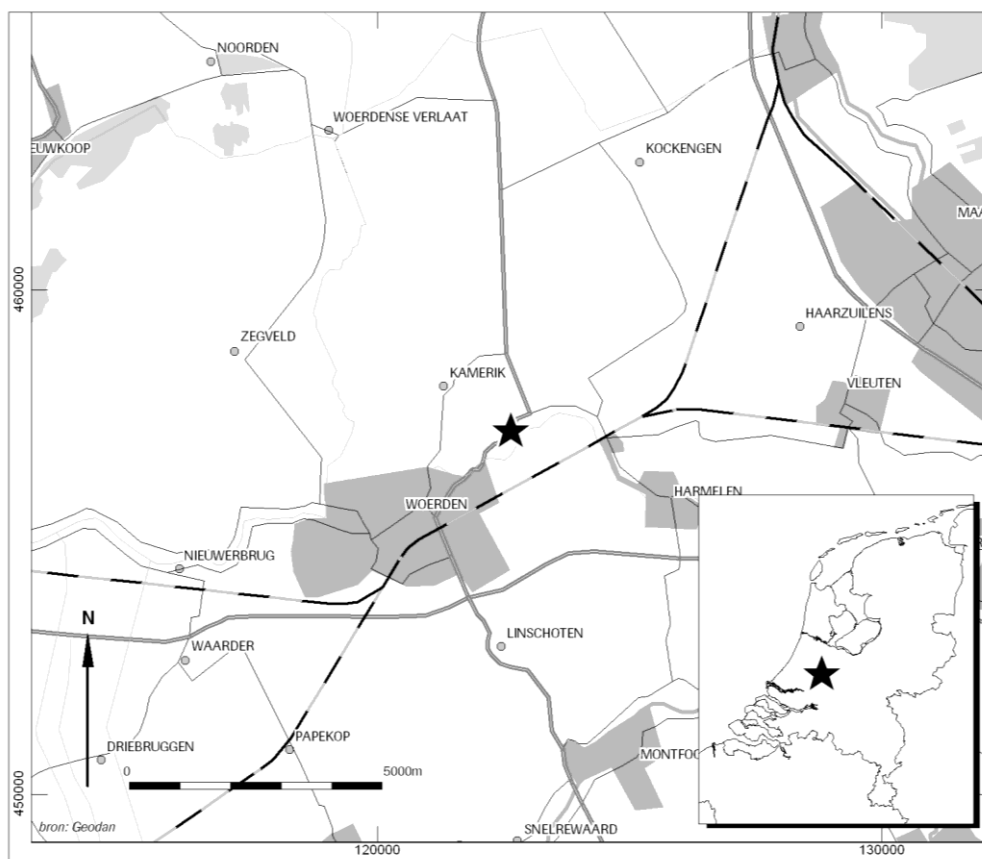
Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.watwaswaar.nl>

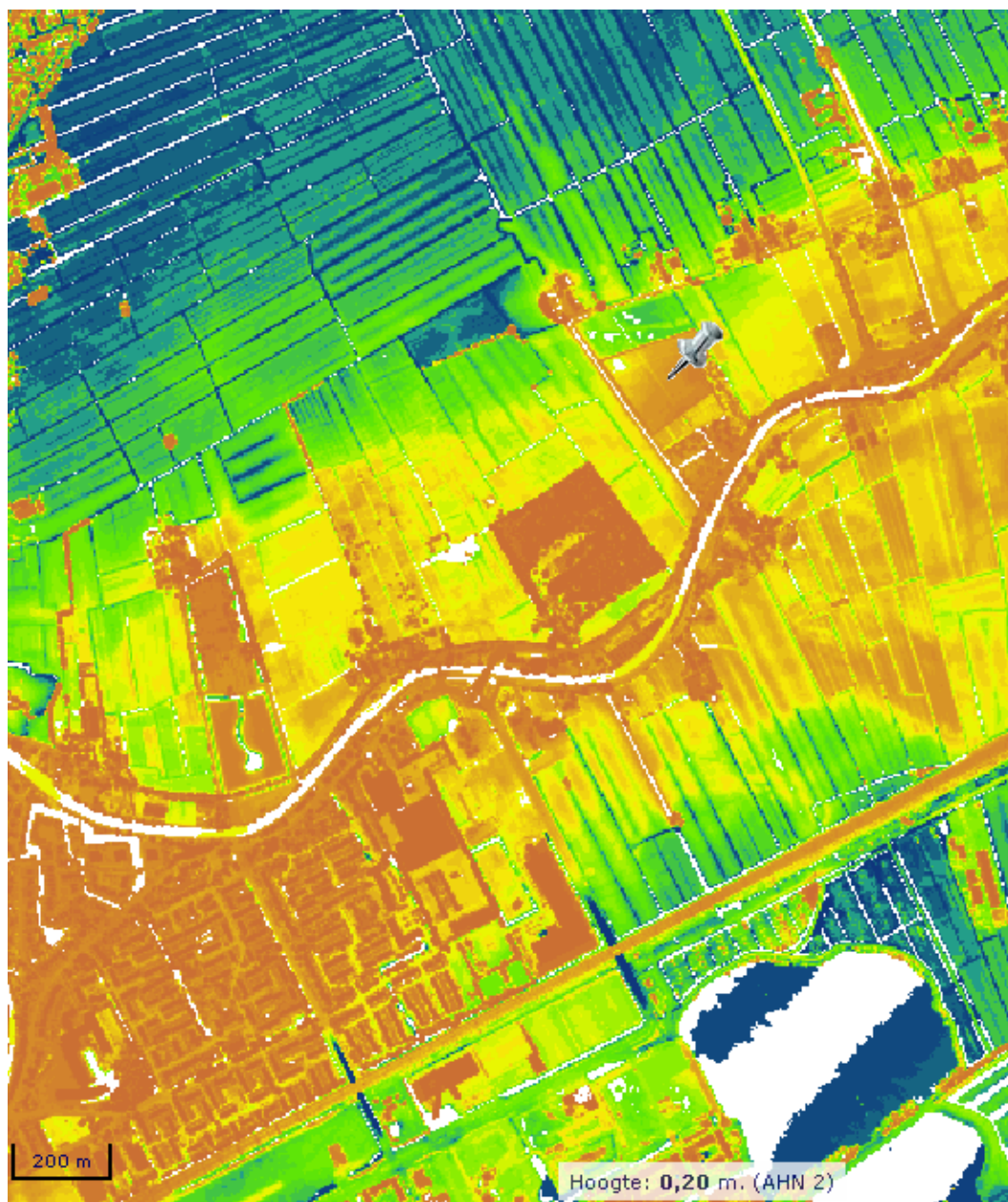
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 plangebied op een uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland
- Afb. 3 Plangebied op een uitsnede van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
- Afb. 4 Plangebied op een uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart gemeente woerden
- Afb. 5 Plangebied op uitsnede kaart Vingboon 1670 (ster is locatie plangebied)

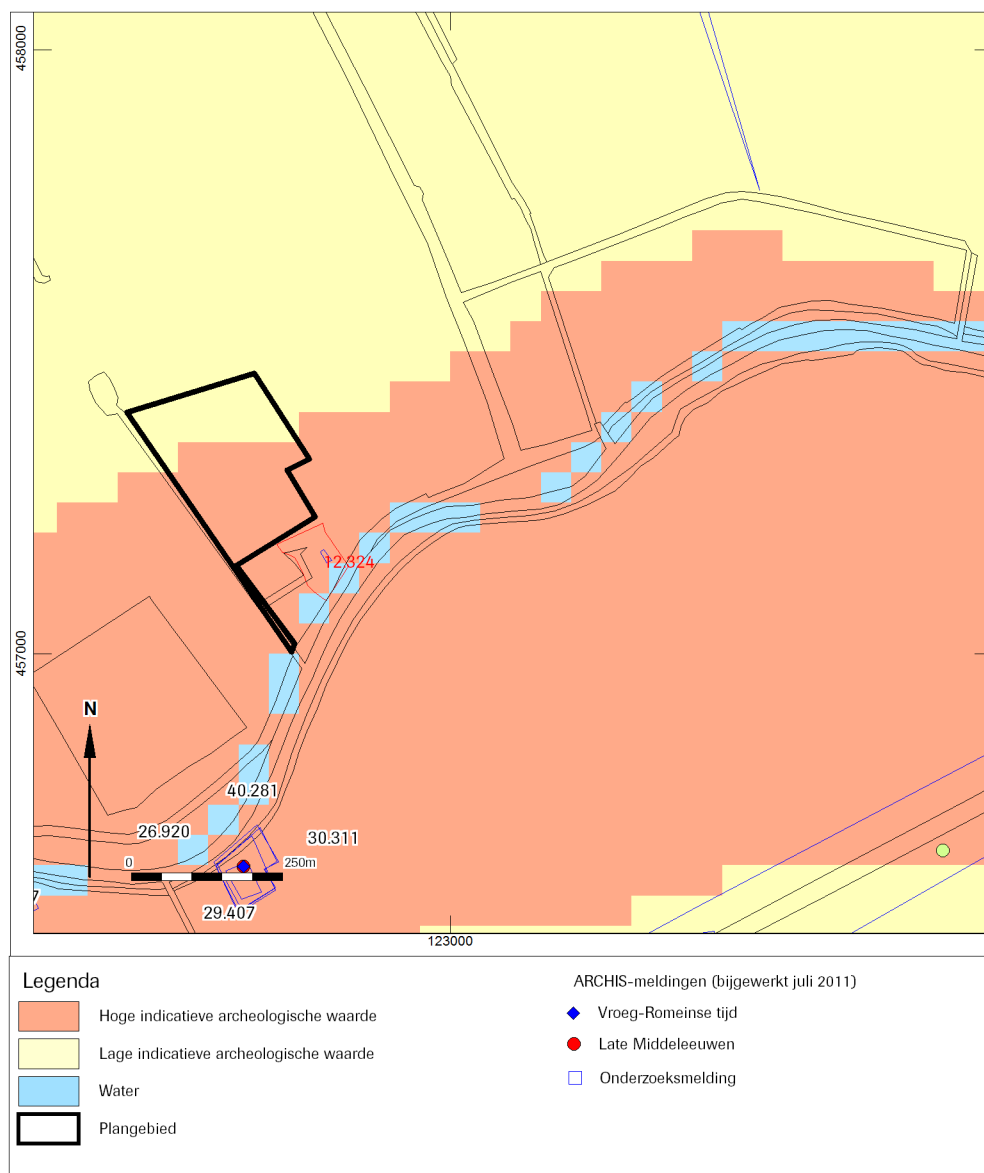
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.



Afb. 1 Locatie van het plangebied



Afb. 2 plangebied op een uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland (punaise is locatie plangebied. groen = 0,4 –NAP; geel = 0,1 –NAP; oranje = 0,2 +NAP)



Afb. 3 Plangebied op een uitsnede van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen



Afb. 4 Plangebied op een uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart gemeente woerden



Afb. 5 Plangebied op uitsnede kaart Vingboon 1670 (ster is locatie plangebied)